

Filosofinen ajattelu käsittelee koko todellisuutta, sen monimuotoista hahmottamista sekä ihmisen toimintaa siinä. Filosofian erityisluonne on sen tavassa jäsentää ongelmia käsitteellisesti, järkipäisesti ja keskustellen. Filosofian opiskelu lukiossa tukee opiskelijoiden yksilöllistä kehitystä ja edistää yleisiä oppimisen ja ajattelun valmiuksia, joita tarvitaan muuttuvassa ja monimutkaisessa yhteiskunnassa. Filosofiasa opiskeltavat tiedolliset kokonaisuudet ovat välttämättömiä kulttuuriperinnön ja nykykulttuurin ymmärtämiseksi.

Työskentelytavat

Filosofian tavassa kuvata ja selittää maailmaa korostuu järkipäisyys. Filosofian toimintatapoihin kuuluvat problematisointi, eksplikointi ja argumentointi. Nämä heijastuvat myös filosofiaa opiskelevien työskentelytapoihin. Opiskelijaa ohjataan kyseenalaistamiseen, hyvien kysymysten löytämiseen, käsitteiden hallitsemiseen ja käsitysten perustelemiseen.

Perustellusta syystä opiskelijalle voidaan myöntää oikeus kurssin itsenäiseen suorittamiseen. Silloin edellytetään opettajan kanssa sovittavien kirjallisten ja suullisten tehtävien suorittamista. Filosofiasa korostuu ajattelun ja argumentoinnin taitojen oppiminen, mikä edellyttää sosiaalisessa vuorovaikutuksessa saatavaa toistuvaa palautetta. Niinpä itsenäinen kurssin suorittaminen vaatii sellaisten kirjallisten tehtävien tekemistä, jotka mahdollistavat edellä mainittujen taitojen kehittymisen vaatiman palautteen. Aineen opettaja arvioi, onko opiskelijalla kurssin itsenäiseen suorittamiseen tarvittavia opiskelutaidollisia edellytyksiä.

Etäopiskelu on vaihtoehto esim. työjärjestysongelmissa ja opiskelijan elämäntilanteen niin vaatiessa. Etäopiskeluun pätevät samat periaatteet kuin itsenäiseen kurssien suorittamiseen. Filosofian opiskelu on harjaantumista argumentaatio- ja päättelytaitoihin sekä ongelmien ratkaisemista keskustellen, joten on huolehdittava sosiaalisen vuorovaikutuksen toteutumisesta myös etäopiskelussa.

Suoritusjärjestys

Pakollisen kurssin jälkeisten kurssien suoritusjärjestys on vapaa.

Arviointi

Filosofian oppimäärään kuuluvat pakollisen kurssin lisäksi kaikki syventävät ja soveltavat kurssit. Pakollinen kurssi sekä valtakunnalliset ja koulukohtaiset syventävät kurssit arvioidaan numerolla. Koulukohtaiset soveltavat kurssit voidaan arvioida numerolla tai suorituserkinnällä.

Pakolliset kurssit

F11. Johdatus filosofiseen ajatteluun

- mitä filosofia on, filosofisten kysymysten luonne ja niiden suhde käytännöllisiin, tieteellisiin ja uskonnollisiin kysymyksiin, filosofian keskeiset osa-alueet
- todellisuuden luonnetta koskevia filosofisia peruskäsityksiä: hengen ja aineen suhde, vapaus ja välttämättömyys

- tietoa ja tietämistä koskevia filosofisia perusnäkökulmiä ja niiden suhde tieteellisiin ja arkisiin näkökulmiin: tieto, totuus ja perustelu, käsitteellisen ja kokemuksellisen suhde tiedon muodostumisessa
- yksilön ja yhteiskunnan suhde filosofisena kysymyksenä, oikeudenmukaisuuden ja vapauden käsitteet
- hyvän ja oikean käsitteet, toimintaa ohjaavien moraalisten arvojen luonne ja suhde tosiasioihin sekä muihin arvoihin kuten kauneuteen, hyvää elämää ja onnellisuutta koskevia filosofisia näkökulmiä

Syventävät kurssit

FI2. Filosofinen etiikka

- moraalitieteen ja sitä pohtiva soveltava ja normatiivinen etiikka sekä metaetiikka
- moraalisia arvoja ja normeja koskevien vakaumusten erilaiset perustat, moraalin suhde oikeuteen ja uskoon, järjen ja tunteiden asema moraalissa vakaumuksissa
- moraalisten arvojen ja normien objektiivisuus ja subjektiivisuus, kysymys eettisten perusteiden
- tiedollisuudesta ja eettisten totuuksien mahdollisuudesta
- klassisen hyve-etiikan sekä seuraus- ja velvollisuusetiikan perusteet
- filosofinen etiikka ja kysymys hyvästä elämästä

FI3. Tiedon ja todellisuuden filosofia

- metafysiikan keskeisiä kysymyksiä ja peruskäsitteitä, erilaisia käsityksiä metafysiikan luonteesta, todellisuuden rakenne luonnontieteellisen, ihmistieteellisen ja käytännöllisen tiedon valossa
- totuuden luonne ja totuusteorioiden
- tiedon mahdollisuus ja rajat, tiedon oikeuttaminen
- tietäminen, ymmärtäminen ja tulkinta, käytännöllisen ja tieteellisen tiedon eroja ja yhtäläisyyksiä, tietäminen luonnontieteissä ja ihmistieteissä
- tieteellisen tutkimuksen luonne ja sen metodologisia peruskäsitteitä
- argumentoinnin ja päättelyn perusteita

FI4. Yhteiskuntafilosofia

- valtio, yhteiskunta, kansalaisuus
- valta: vallan eri muodot ja lähteet, vallan väärinkäyttö ja siltä suojautuminen
- vallan ja yhteiskuntajärjestyksen oikeuttaminen: totalitarismi, anarkismi, yhteiskuntasopimusteorioiden
- ihanneyhteiskunta: suunnitelmat ja toteuttaminen ideologioiden ja historian pohjalta tarkasteltuina
- yksilön ja yhteiskunnan suhde: kommunitaristinen ja liberalistinen perinne
- yksilön vapaus, oikeudet ja velvollisuudet
- ihmisoikeudet ja niiden turvaaminen globalisoituvassa maailmassa: ihmisoikeusrikkomusten tunnistaminen ja keinot niiden ehkäisemiseksi sekä lopettamiseksi (holokausti)
- työhön, toimeentuloon ja omistamiseen liittyvät ongelmat
- oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo: taakkojen ja etujen jakaminen
- politiikka yhteisten asioiden hoitamisenä

- demokratian eri muunnelmat ongelmiseen; vähemmistön ja enemmistön suhteiden järjestäminen
- nykyajan filosofisia painotuksia: sukupuoli ja sukupuolisuus, identiteetti ja sen rakentuminen, toiseus ja vieraus, monikulttuurisuus, globaalien etiikan mahdollisuus

Koulukohtaiset syventävät kurssit

F15. Nykyfilosofian kurssi

- empirismi ja positivismi
- pragmatismi;
- tieteellinen realismi ja marxismi;
- fenomenologia ja eksistentialismi
- kielifilosofiaa, ymmärtäminen, kritiikki ja hermeneutiikka
- uutta ranskalaista filosofiaa: jälkistrukturalistiset ja dekonstruktionistiset lähestymistavat

Koulukohtaiset soveltavat kurssit

F16. Argumentaatioanalyysin (väittelytaidon) kurssi

- argumentin ja sen osien tunnistaminen; argumenttien arviointi; argumenttien rakenteita; argumenttien keskinäiset suhteet; argumenttien täydentäminen: sanoin lausumattomat oletukset
- muodollisen päättelyn teoriaa
- kuinka argumentti voi epäonnistua: muodolliset virhepäätelmät, epäargumentatiiviset perusteet, virheet argumentin muodostamisessa, käsitteelliset ja kategoriset kömmähdykset
- merkitys ja tulkinta (hermeneutiikka); kysymys-vastaus-menetelmä analyysin apuna
- väittely ja retoriikka: moraalinen väittely, politiikan ja uskonnon retoriikasta
- tieteellinen argumentaatio
- kurssilla paljon sekä kirjallisia että suullisia harjoitustehtäviä

F17. Ympäristöfilosofian kurssi

- pohditaan luonnon, ihmisen ja rakennetun ympäristön olemusta ja suhdetta toisiinsa
- ympäristöfilosofian suuntauksia
- millä edellytyksin luontoa voidaan hyödyntää ja milloin se muuttuu hyväksikäytöksi
- käsiteltäviä teemoja ovat kestävä kehitys ja ympäristöfilosofia, ekologinen humanismi, eläinten oikeudet, ekofeminismi, ekoanarkismi, ekoaktivismi ja ympäristövallankumous

F18. Taidefilosofian ja estetiikan kurssi

- esteettisten arvostelmien ja ominaisuuksien ongelma: mitä ovat arvostelmat, joissa objekteille annetaan jokin esteettinen ominaisuus; esteettiset tai makukäsitteet ja niiden yhteys taideteoksen luonnollisia ominaisuuksia merkitseviin käsitteisiin
- kuvalliseen esittämiseen liittyvät ongelmat: mitä ja miten kuva esittää; kuvan ja sanan ero, esittämisen riittävien ja välttämättömien ehtojen ongelma
- taiteellisen toiminnan luonne: taideteoksen ja taiteilijan välinen yhteys; taide taiteilijan mielentilan ilmaisuna vai teos itsessään ilmaisevana taide-esineenä
- yhteys teoksen ilmaisevuuden ja katsojan/kuuntelijan kokemuksen välillä; voiko taiteen olemuksen ja arvon määrittellä ilmaisun käsitteellä; tunteiden ja tietämisen osuus taiteessa

- mitä on kauneus: kauneuden ja hyvyyden suhde; esteettisten ominaisuuksien ontologinen status
- kirjallisuuden ongelmia: mitä ovat metaforat ja mitä niiden käytöllä pyritään aikaan saamaan; metaforat todellisuuden paljastajina; vitsien ja viihteen ymmärtäminen
- estetiikan eri suuntauksia: analyyttinen estetiikka kritiikin kielen tutkimisena; semioottinen estetiikan strategia, jossa taideteokset ymmärretään jonkin symbolijärjestelmän